

УДК 342.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.74.66>

РЕАЛІЗАЦІЯ ОРГАНАМИ ПРОКУРАТУРИ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ: МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Бєлов Д.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
юридичного факультету*

*ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
Заслужений юрист України;*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7168-9488>

Швед І.І.,

кандидат юридичних наук

Бєлова М.В.,

*доктор юридичних наук, доцент
кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
юридичного факультету*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2077-2342>

Бєлов Д.М., Швед І.І., Бєлова М.В. Реалізація органами прокуратури правоохоронної функції держави: механізм забезпечення конституційної безпеки.

Вказується, за останні 10 років особлива актуальність для вітчизняної юридичної науки набуло питання забезпечення безпеки держави, насамперед, тому, що в цей період значно ускладнилися зовнішньополітичні умови існування нашої держави що призвели до внутрішньодержавних проблем (напад РФ на територію незалежної України). Таким чином, в сучасних соціально-економічних та політичних умовах функціонування нашої держави, проблеми забезпечення її безпеки набувають особливої гостроти. В Конституції України у статті 17 зазначено, що забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Отже, забезпечення безпеки держави регламентовано на законодавчому рівні й здійснюється спеціально уповноваженими на те суб'єктами. Таким чином, з точки зору конституційного права є важливим дослідження статусу прокуратури у взаємодії з іншими органами державної влади, проте, з точки зору теорії конституційної безпеки ми звертаємося до найважливіших завдань підтримання внутрішньодержавної стабільності, конституційної безпеки, дотримання основ конституційного ладу України.

Визначено, беззаперечним є той факт, що саме дослідження концептуально-правових засад державної правоохоронної служби в нашій державі направлено на пізнання її як об'єкта управління, визначення її сутності та структури, а також обґрунтування вимог на перспективу.

Автори приходять до висновку, говорячи про забезпечення та реалізацію правоохоронної функції держави, слід погодитися із думкою В. Волинця, що як така – тобто в найбільш загальному аспекті – притаманна практично всім без виключення органам державної влади, незалежно від їх приналежності до тієї чи іншої гілки державної влади. В той же час, на наш погляд, серед цілого ряду органів держави, що існують у будь-якій країні, є лише декілька для яких реалізація правоохоронної функції складає основу та серцевину їхньої діяльності, яким і є органи прокуратури.

Ключові слова: органи прокуратури, правоохоронна функція держави, конституційна безпека, держава, особа, громадянин.

Byelov D.M., Shved I.I., Bielova M.V. Implementation of the law enforcement function of the state by the prosecutor's office: a mechanism for ensuring constitutional security.

It is indicated that over the past 10 years, the issue of ensuring the security of the state has become particularly relevant for domestic legal science, primarily because during this period the foreign policy conditions of our state's existence have become significantly more complicated, which has led to internal problems (the attack of the Russian Federation on the territory of independent Ukraine). Thus, in the modern socio-economic and political conditions of the functioning of our state, the problems of ensuring its security become particularly acute. Article 17 of the Constitution of Ukraine states that the provision of state security and the protection of the state border of Ukraine are entrusted to the relevant military formations and law enforcement agencies of the state, the organization and procedure of which are determined by law. Therefore, ensuring the security of the state is regulated at the legislative level and is carried out by specially authorized entities. Thus, from the point of view of constitutional law, it is important to study the status of the prosecutor's office in interaction with other state authorities, however, from the point of view of the theory of constitutional security, we turn to the most important tasks of maintaining domestic stability, constitutional security, and observing the foundations of the constitutional system of Ukraine.

It has been determined that the fact that the study of the conceptual and legal foundations of the state law enforcement service in our country is aimed at understanding it as an object of management, determining its essence and structure, as well as substantiating the requirements for the future is indisputable.

The authors come to the conclusion that, speaking about the provision and implementation of the law enforcement function of the state, one should agree with the opinion of V. Volynets, that as such - that is, in the most general aspect - is inherent to almost all state authorities without exception, regardless of their affiliation to one or another branch state power. At the same time, in our opinion, among a number of state bodies that exist in any country, there are only a few for which the implementation of the law enforcement function is the basis and core of their activity, which are the prosecutor's offices.

Key words: prosecutor's office, law enforcement function of the state, constitutional security, state, person, citizen.

Постановка питання. За останні 10 років особлива актуальність для вітчизняної юридичної науки набуло питання забезпечення безпеки держави, насамперед, тому, що в цей період значно ускладнилися зовнішньополітичні умови існування нашої держави що призвели до внутрішньодержавних проблем (напад РФ на територію незалежної України). Таким чином, в сучасних соціально-економічних та політичних умовах функціонування нашої держави, проблеми забезпечення її безпеки набувають особливої гостроти. В Конституції України у статті 17 зазначено, що забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Отже, забезпечення безпеки держави регламентовано на законодавчому рівні й здійснюється спеціально уповноваженими на те суб'єктами. Таким чином, з точки зору конституційного права є важливим дослідження статусу прокуратури у взаємодії з іншими органами державної влади, проте, з точки зору теорії конституційної безпеки ми звертаємося до найважливіших завдань підтримання внутрішньодержавної стабільності, конституційної безпеки, дотримання основ конституційного ладу України.

Аналіз наукових джерел. Дослідження виконане на підставі вивчення та використання науково-монографічного матеріалу вітчизняних та зарубіжних вчених. Теоретичну основу склали, в першу чергу, фундаментальні роботи дослідження, що зробили [1] Ю. Грошевий, В. Долежан, В. Зеленецький, П. Каркач, М. Косюта, А. Лінник, О. Михайленко, М. Мичко, М. Руденко, В. Сухонос, В. Тацій та ін.

Мета дослідження полягає у тому, щоб на основі комплексного аналізу теоретичних положень відповідних наукових напрацювань та нормативно-правових джерел, практики їх застосування обґрунтувати теоретичні та практичні аспекти механізму забезпечення конституційної безпеки держави органами прокуратури

Виклад матеріалу дослідження. Питання про державу, її поняття, сутність та роль в суспільстві належить до кола основоположних і гостро дискусійних в сучасній правовій науці. Це пояснюється цілим рядом причин, серед яких можна виділити наступні: 1) вони безпосередньо зачіпають інтереси

різних верств суспільства, політичних партій і рухів; 2) ніяка інша організація не може конкурувати з державою в різноманітні поставлених завдань і функцій, у впливі на долю суспільства; 3) держава – складне і внутрішньо суперечливе суспільно-політичне явище [1, с. 45]. Отже, як форма організації суспільства, покликана забезпечувати його цілісність і керованість, держава виконує функції, зумовлені потребами суспільства, а отже, служить його інтересам.

Як вірно відмічає С. Россоха, вчення про функції сучасної держави традиційно розглядається як невід’ємна частина державознавства та загальнотеоретичної юриспруденції у цілому. У наш час набувають усе більшої актуальності питання номенклатури функцій держави, їх “ревізії”, необхідність якої пов’язана з трансформацією ролі держави у суспільстві. Усе частіше з’являються дослідження, присвячені обґрунтуванню нових функцій держави (інформаційна, податкова, міграційна, інтеграційна тощо). Між тим, одним з ключових теоретичних питань функціонування держави виступає інституційна зумовленість його функціонування [2, с. 45]. Функції держави часто розглядають у відриві від інституціонального аспекту сучасної держави, відзначає О. Коломоєць, що, звісно, не в повній мірі відповідає сучасній методології державознавства. Саме інституціональний погляд на функції сучасної держави надає змогу якісно розкрити їх зміст, сутність та реалізацію [3, с. 41].

Таким чином, на наш погляд, беззаперечним є той факт, що саме дослідження концептуально-правових засад державної правоохоронної служби в нашій державі направлено на пізнання її як об’єкта управління, визначення її сутності та структури, а також обґрунтування вимог на перспективу. При цьому, під концептуально-правовими основами даної системи слід розуміти сукупність розроблених в правоохоронній сфері концепцій і теорій, а також діючих в законодавстві конституційних, адміністративних, інформаційних, фінансово-правових та інших нормативно-правових актів [4, с. 21].

на нашу думку, реалізація правоохоронними органами держави своїх функцій в сучасних умовах вимагає, очевидно, переходу з характерного для “теорії відображення” двоелементного складу “реальність конституціоналізму – наука конституціоналізму” на п’ятиелементний: “ідея конституціоналізму – реальність конституціоналізму – пізнання ідей конституціоналізму – пізнання самої реальності конституціоналізму – комплексне пізнання конституціоналізму”. При цьому, різниця між згаданими формами сприйняття конституціоналізму полягає в тому, що за допомогою першого складу можна розглядати примітивно організовану матерію конституціоналізму, чи матерію на дуже високому рівні генералізації, а за допомогою другого – матерію конституціоналізму, яка складається з об’єктів, що мають складну організацію, чи доступніший для пізнання рівень генералізації [5, с. 45].

Аналізуючи функціональний зв’язок між системою органів виконавчої влади та забезпеченням державних інтересів, В. Іванов, узагальнюючи погляди ряду учених, виділяє наступні детермінуючі причини:

1) реалізація найбільшого обсягу правозастосовних повноважень, що відображають законодавчо зафіксовані інтереси держави в сфері законності та правопорядку;

2) активна участь в законопроектній діяльності та нормотворчості, безпосереднє створення нормативно-правової основи захисту і охорони законних інтересів колективних та індивідуальних суб’єктів права, форм і методів їх забезпечення відповідними структурами державної адміністрації практично у всіх сферах життєдіяльності суспільства;

3) входження до системи органів виконавчої влади державних органів, що здійснюють контроль і нагляд в підвідомчих їм сферах і галузях за встановленими державою нормами, квотами, тарифами, стандартами, а також забезпечують реалізацію легалізаційних, дозвільних та інших спеціальних і функціональних адміністративно-правових режимів;

4) наявність виключно широких юрисдикційних повноважень, що дозволяють припиняти порушення встановлених державою правил поведінки індивідуальних і колективних суб’єктів [6, с. 13-14].

Відзначимо, явище правоохоронної діяльності суттєво пов’язане із іншими спорідненими поняттями, зокрема такими як правоохоронна функція держави та правоохоронні органи. При цьому, вказує О. Соколенко, визначення сутності та змісту феномену правоохоронної діяльності ускладнюється не лише відсутністю її комплексного законодавчого регулювання але й правовою невизначеністю, ані правоохоронної функції, ані поняття й системи правоохоронних органів. Більш того й у науковому плані так само залишається остаточно не вирішеною низка принципів питань, як-то, наприклад, щодо прийнятності та доцільності поєднання державної та недержавної правоохоронної діяльності від вирішення чого безпосередньо залежатиме й підхід до розуміння системи правоохоронних органів. У свою чергу, вказане порушує не менш нагальне питання адекватності державної монополізації правоохоронної діяльності в умовах становлення демократичної соціальної правової держави та

формування громадянського суспільства, отже, вироблення узгодженої позиції з приводу сутності та значення правоохоронної діяльності неодмінно вимагає розкриття та співвідношення з нею суміжних явищ у першу чергу, правоохоронної функції [7, с. 848].

У результаті широкого тлумачення правоохоронної функції до правоохоронних органів, вказує В. Тацій, належать майже всі органи виконавчої влади, які тією чи іншою мірою займаються виконанням правоохоронних функцій, тобто так чи інакше правоохоронною діяльністю [8, с. 4]. Так, на сьогоднішній день, в українському адміністративному праві налічується від 17 до 80-ти правоохоронних органів залежно від конкретного змісту, який нормотворцем вкладається в розуміння “правоохоронної функції” і заснованих на ній критеріїв класифікації. Саме тому, заслуговує на увагу позиція В. Моршиніна, який ще в 90-х роках стверджував (хоч і на прикладі Російської Федерації, проте це цілком актуально і для нашої держави), що термін “правоохоронні органи” є невдалим. Коло органів, що включаються до цього поняття, на його думку, надзвичайно широке, що воно носить збірний характер і не відображає природи всіх юрисдикційних органів держави в силу різного їх правового статусу [9, с. 107].

Зміст правової категорії “конституційна безпека держави” дозволяє визначити коло завдань, які характеризують правоохоронну функцію держави і виділити її з-поміж інших функцій. До них варто віднести: 1) реалізація засад Стратегії національної безпеки; 2) спрямованість діяльності державних органів на захист базових цінностей, що складають зміст конституційного ладу; 3) охорона прав і свобод людини і громадянина; 2) постійне забезпечення режиму законності в державі.

Висновки. Таким чином, говорячи про забезпечення та реалізацію правоохоронної функції держави, слід погодитися із думкою В. Волинця, що як така – тобто в найбільш загальному аспекті – притаманна практично всім без виключення органам державної влади, незалежно від їх приналежності до тієї чи іншої гілки державної влади [10, с. 7]. В той же час, на наш погляд, серед цілого ряду органів держави, що існують у будь-якій країні, є лише декілька для яких реалізація правоохоронної функції складає основу та серцевину їхньої діяльності, яким і є органи прокуратури.

Список використаних джерел:

1. Byelov Dmytro. National security: as a category of constitutional law. *VJHR*. 2020. № 6. S. 45–52.
2. Россоха С.В. Правоохоронні органи держави в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Дис... канд. юрид. наук зі спец. 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право*. Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2016. 212 с.
3. Коломоєць О.В. Функції держави у сучасному державознавстві: теоретичні проблеми. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція*. 2013. № 5. С. 41–44.
4. Белов Д.М., Громовчук М.В. Конституційно-правові засади статусу особи: окремі аспекти. *Аналітично-порівняльне право*. № 1. 2021. С. 21–26.
5. Белов Д.М. Парадигма українського конституціоналізму: *Монографія*. В. Березний: РК «Євро-стандарт», 2011. 400 с.
6. Белов Д., Громовчук М., Правовий простір держави: конституційно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2021. Випуск 66. С. 46–50.
7. Соколенко О.Л. Поняття та ознаки правоохоронної функції держави як основи правоохоронної діяльності. *Форум права*. 2012. № 4. С. 847–852.
8. Тацій В. Поняття та система правоохоронних органів: у контексті системних змін до Конституції України. *Науковий вісник Національної юридичної академії імені Ярослава Мудрого*. Випуск 4 (71). С. 3–17.
9. Моршинин В.А. Понятие и система правоохранительных органов в СССР. *Актуальные проблемы правоведения в современный период: Сб. статей*. Под ред. В.Ф. Воловина. Томск, 1993, ч. 2. С. 107-108.
10. Волинець В. Роль правоохоронної функції держави у державотворчому і правотворчому процесах в Україні. *Юридична Україна*. 2012. № 7. С. 4–10.